

Studia Christiana

Vol. 6

© Centrum pre štúdium kresťanstva. Všetky práva vyhradené.

Pri citovaní prosíme dodržať autorské práva jednotlivých autorov a uvádzať zdrojovú publikáciu.

All published work, regardless of the medium in which it was published, is considered by law to be copyrighted by the author. It is important that all such articles and references to them be attributed to the author and source.

Svätý Vojtech – svätec, doba a kult

Jaroslav Nemeš, Rastislav Kožiak et al.

Bratislava : Chronos

2011

Svätý Vojtech – svätec, doba a kult

St. Adalbert – Saint, Era and Cult

Vydalo

Vydavateľstvo Chronos v Bratislave

*v spolupráci s Centrom pre štúdium kresťanstva
v edícii Studia Christiana, vol. 6*

2011 Bratislava

© Jaroslav Nemeš, Rastislav Kožiak et al.

Autori: Dániel Bagi, Ivan Gerát, Miroslav Glejte, Rastislav Kožiak, Richard Marsina, Vincent Múcska, Imrich Nagy, Jaroslav Nemeš, František Oslanský, Tomasz Ossowski, Jakub Pátek, Beáta Pinterová, Anna Pobóg-Lenartowicz, Eva Veselovská

Texty z poľštiny preložila Gabriela Začková (3.1, 3.2 a 4.3)

Recenzenti:

prof. PhDr. Ján Lukačka, PhD.

PhDr. Ján Steinhübel, CSc.

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja
na základe zmluvy č. APVV-0016-07

Vychádza za podpory vedeckého grantu VEGA č. 1/0628/08: Svätý Vojtech.
Hagiografické legendy o svätom Vojtechovi

© Chronos

Gondova 2, 818 01 Bratislava, Slovakia

Fotografia na obale knihy: *Sv. Vojtech na gotickom krídlovom Oltári Panny Márie (okolo r. 1485) z Kostola sv. Heleny v Arnutovciach*. Zdroj: Institut für Realienkunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit, Zentrum Mittelalterforschung, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Krems an der Donau. Ďakujeme dr. Elisabeth Vavra a dr. Františkovi Oslanskému.

ISBN 978-80-89027-35-4

OBSAH

1 Úvod

<i>(Rastislav Kožíak)</i>	9
---------------------------------	---

2 Svätý Vojtech a Uhorsko

2.1 Sv. Vojtech a Ostrihom <i>(Richard Marsina)</i>	11
2.2 O misii Bruna z Querfurtu v Uhorsku <i>(Vincent Múcska)</i>	23

3 K počiatkom svätovojteškého kultu

3.1 Najstaršie Životy sv. Vojtecha. Vitae s. Adalberti <i>(Anna Pobóg-Lenartowicz)</i>	33
3.2 Sv. Vojtech v ranom stredoeurópskom dejepisectve <i>(Dániel Bagi)</i> ...	55
3.3 Obrazová legenda v Hnezdne – reprezentácia osobnej identity sv. Vojtecha <i>(Ivan Gerát)</i>	63
3.4 Svätovojtešský kult v Cáchach v stredoveku <i>(Jaroslav Nemeš)</i>	75

4 K vývoju svätovojteškého kultu v stredoveku a novoveku

4.1 Kult sv. Vojtecha a Slovensko v stredoveku <i>(František Oslanský)</i>	89
4.2 Kult sv. Vojtecha v ostrihomskej liturgickej tradícii. O immarcescibilis rosa <i>(Eva Veselovská)</i>	110
4.3 Sermones de sancto Adalberto v poľskom stredovekom kazateľstve <i>(Tomasz Ossowski)</i>	140
4.4 Sv. Vojtech v ikonografickej skladbe cirkevnej pečate v Ostrihomskej arcidiecéze <i>(Miroslav Glejtek)</i>	149
4.5 Kult Piatich svätých bratov a jeho vybrané prejavy v barokovej maľbe 18. storočia <i>(Jakub Pátek)</i>	159

5 Sv. Vojtech v modernej historiografii

5.1 Sv. Vojtech na dvore kniežaťa Gejzu v maďarskej a slovenskej historiografii <i>(Beáta Pinterová)</i>	171
5.2 Obraz sv. Vojtecha v modernej maďarskej historiografii <i>(Imrich Nagy)</i>	177

6 Záver

<i>(Rastislav Kožíak)</i>	187
---------------------------------	-----

Pramene a literatúra

Archívne pramene	189
Edície prameňov	190
Monografie a zborníky	196
Štúdie a články	203

Register

Miestny register	215
Menný register	221

Záver

Ako jednému z editorov tejto kolektívnej monografie mi pripadla úloha napísať k nej krátky záver. Žiada sa mi však najprv poďakovať všetkým autorom jednotlivých kapitol, ktoré ste si mali možnosť prečítať, za ich záujem participovať na vzniku a obsahovej podobe tejto knihy. Bez ich ochoty spolupracovať by totiž nikdy nevznikla. Už samotná skladba autorov pochádzajúcich zo Slovenska, Čiech, Poľska a Maďarska symbolicky odráža význam, aký pre vývoj nášho spoločného priestoru strednej, či skôr stredovýchodnej Európy, mala práve osobnosť svätého Vojtecha. Živý záujem historikov o jeho životné i posmrtné osudy, ktorý pretrváva aj v súčasnosti (ba dokonca narastá!), odкрýva pred nami jednu z tém, ktoré naše národné historiografie navzájom zbližujú, aj keď v minulosti tak tomu vždy nebolo.

Svätý Vojtech a doba, v ktorej žil, či v ktorej sa začal šíriť jeho kult, sú synonymom civilizačných zmien, výsledkom ktorých bolo včlenenie krajín súdobej „Sclavinie“ **do európskeho kultúrneho spoločenstva latinského Západu**. Najvýstižnejšie to dokumentuje politická koncepcia cisárskeho dvora Ota III., v ktorej Sclavinia, novodobý politický subjekt kresťanského impéria, zastávala rovnocenné postavenie popri starobylých pilieroch imperiálnej moci, akými boli Germania, Galia a Roma. Nedávne kniežatá, reprezentanti najmocnejších rodov, sa tak stávali právoplatnými členmi rodiny kresťanských kráľov v čele s cisárom a ich kniežacie domény sa aj vďaka prísne centralistickej organizácii „vlastnej“ cirkvi menili na kresťanské kráľovstvá, do budúcnosti omnoho viac otvorené ideovým vplyvom zo západnej Európy. Historický príbeh svätého Vojtecha, za jeho života i tesne po jeho smrti, odzrkadľuje teda nové možnosti, ktoré na prelome tisícročí stáli pred predstaviteľmi elít vo východnej periférii kresťanského Západu.

Práve preto aj dnes, keď na starom kontinente prebiehajú diskusie o spoločnej európskej identite a vôbec o opodstatnenosti spoločnej európskej budúcnosti, môže byť staršia tradícia reprezentovaná postavou svätého Vojtecha životaschopnou inšpiráciou. Svojím duchovným presvedčením spájal reformné ideály západnej cirkvi s asketickou tradíciou východného kresťanstva, pre nápravu povrchnosti mladého kresťanstva v domácom prostredí hľadal vzory v náboženskej praxi vyspelejších kresťanských centier a partikulárne záujmy mladých mocných rodov z domovského prostredia východnej periférie pravdepodobne cielene nasmeroval do univerzálnej (rímskej) ríše. Dobový politický (a zároveň duchovný) projekt „renovatio imperii“, na ktorom sa pravdepodobne spolupodieľal, predstavoval v čase svojho vzniku zárodky jednotiacej sa európskej kresťanskej civilizácie, zárodky procesu, ktorý niektorí historici označujú pojмами „tvorenie sa“, resp. „europeizácia Európy“.

Národná optika, stále živá v európskych historiografiách, nám akosi zahmlieva význam svätého Vojtecha pre historický vývoj Slovákov a Slovenska. Aj keď nie je tak priamočiary, ako v prípade predkov dnešných Poliakov alebo Maďarov, predsa len reprezentuje idey, ktoré formovali nové usporiadanie strednej Európy, kde žili aj naši slovanskí predkovia. Uhorsko, ktorého sa stali súčasťou, v mnohom vďačilo za svoj úspešný, životaschopný štart takým politickým a náboženským osobnostiam, akou bol aj pražský biskup, rímsky mních, piastovský misionár a pruský mučeník – svätý Vojtech.